

Čtyřsetleté výročí poprav sedmadvaceti českých pánů, rytířů a měšťanů na Staroměstském náměstí v Praze

Monstrózní staroměstská poprava 21. června roku 1621, známá též jako „staroměstská exekuce“, se krutostí vymykala obvyklé míře veřejného justičního násilí své doby. Veřejné popravы kriminálních zločinců patřily k obvyklým událostem raného novověku. V případě staroměstské exekuce však popravení pocházeli z horních vrstev společnosti, do role trestaných se dostali přímo ze svých vysokých společenských a politických pozic a jejich smrt na popravišti byla zosrovnána různými dodatečnými tresty, k nimž patřilo utínání rukou, uřezávání jazyka a posmrtné čtvrcení těl. Části jejich ostatků pak byly brutálně vystavovány na veřejnosti, aby dlouhodobě připomínaly, jaký trest čeká všechny, kteří se vzbouří proti moci absolutistického státu, reprezentovaného fanatickým monarchou. Z ochozu staroměstské mostecké věže Karlova mostu bylo například vysunuto dvanáct sochorů s koši ze železných prutů, v nichž byly dlouhá léta vystaveny hlavy dvanácti nejvýznamnějších popravených.

Císař Ferdinand II. z rodu Habsburků trestal tímto způsobem povstání české stavovské protestantské reprezentace proti své vládě. Stavovské povstání, které bylo zahájeno druhou pražskou defenestrací 23. května 1618, přechodně zmařilo mocenské ambice domácí „prohabsburské strany“, sjednocené zejména katolickou vírou. Sesazení Ferdinanda II. a nastolení předáka německé protestantské Unie, kurfiřta Friedricha Falckého na český trůn, ovšem trvalo jen do porážky stavovského vojska císařskou armádou v bitvě na Bílé hoře 8. listopadu 1620. Porážka stavovského povstání byla stejně tak úvodem k vleklému celoevropskému konfliktu, známému pod názvem „třicetiletá válka“, jako zdrojem utužení absolutistické vlády rakouských Habsburků v českých zemích i počátkem triumfu katolické církve nad českou reformací.

Zastoupení reprezentantů různých složek tehdejší společnosti mezi popravenými ukazovalo, na jaké společenské vrstvy dopadlo trestající rameno císařské moci nejsilněji. Ačkoliv se hrdelní tresty nevyhnuly ani třem představitelům privilegovaného panského stavu, nejvíce popravených pocházelo z řad měšťanů. Vedle dalších sedmi zástupců nižší šlechty stanulo na popravišti sedmnáct předáků městského stavu. Na královská města také politická a hospodářská represe absolutistického státu v následujících letech dopadla nejsilněji. Většinu z nich byla omezena jejich politická i hospodářská práva, získaná v předchozích staletích, a byl v nich potlačen i princip soužití lidí různých křesťanských konfesí, k němuž dospěla ve své pozdní fázi česká reformace.

Staroměstské popravě předcházelo podrobné vyšetřování činnosti stavovské nekatolické reprezentace – direktoria – v době povstání, které prováděla exekuční komise, jíž předsedal císařský místodržící v Praze, kníže Karel z Lichtenšteina. Popravу prováděl staroměstský kat Jan Mydlář, jenž byl stejně jako odsouzení nekatolík. Musel však vykonávat svůj úřad, a tak se alespoň snažil, aby popravovaní zbytečně netrpěli a mohli dokončit své motlitby před výkonem trestu. Odsouzení vycházeli na pódium podle rodu, důstojenství a věku, nejprve páni, pak rytíři a nakonec měšťané. Defilovali zde bývalí nejvyšší zemští úředníci vedle představitelů stavovského direktoria. Byli to páni: Jáchym Ondřej Šlik, nejvyšší sudí zemský, Václav Budovec z Budova, prezident apelačního soudu, i Kryštof Harant z Polžic a

Bezdrůžic, a rytíři: Kašpar Kaplíř ze Sulevic, nejvyšší zemský písař, Prokop Dvořecký, podkomoří, Bedřich z Bílé, purkrabí kraje Hradeckého, Jindřich Otta z Losu, purkrabí karlstějnský, Diviš Černín, hejtman Pražského hradu, jediný katolík mezi sedmadvaceti trestanými. Posledními dvěma rytíři byli Vilém Konecchlumský a Bohuslav z Michalovic.

Poté bylo sřato osm někdejších zemských direktorů městského stavu. Mnozí z nich kdysi získali za své předchozí zásluhy v době císaře Rudolfa II. šlechtický predikát. Tajemník direktoria, doktor Martin Fruwein, jenž měl být popraven spolu s nimi, již dříve spáchal sebevraždu. Části jeho rozčtvrceného těla proto v době poprav y visely již několik dnů na rozcestí před městskými branami. Další tři měšťané byli mezitím pověšeni. Po jejich popravě pokračovalo stínání, jehož oběťmi bylo posledních šest měšťanů. Všichni odsouzcenci vcházeli na popraviště důstojně a čelili krutým trestům pevností své víry.

Tím se uzavřel počet popravených, ale exekuce ještě nekončila. Druhého dne byli čtyři pražští měšťané potrestáni různými fyzickými tresty za své řečnické výkony při příjezdu Friedricha Falckého do Prahy.

Staroměstská poprava však byla jenom počátkem dlouhodobého procesu „normalizace“. Císař Ferdinand II. využil situace k uskutečnění rozsáhlých politických, hospodářských a náboženských změn. Česká stavovská monarchie, stát, v němž se vláda panovníka podmiňovala rozhodnutím sněmu stavů, představitelů mocenských špiček českého státu, tvořených především nejmocnějšími šlechtickými rody, byla rozvrácena a nahrazena habsburskou absolutistickou vládou panovníka a jeho úředníků. Vladislavské zemské zřízení z roku 1500, vytvořené za vlády Jagellonců jako kodifikace zemského práva a garance stavovského státu vedeného šlechtou, bylo v roce 1627 nahrazeno Obnoveným zřízením zemským, zavádějícím absolutismus jako zákonnou formu vlády. Katolictví se tu zároveň stalo ze zákona jediným legálním náboženstvím a křesřanská víra jiného vyznání byla od té doby chápána jako zločin po následujících více než 150 let, až do tolerančního patentu z roku 1781.

Nastolení absolutistické vlády Habsburků bylo výrazným státoprávním a politickým mezníkem v dějinách českých zemí, který představoval podobný zvrát, jakým byl například počátek nacistické okupace v roce 1939, nebo nástup totality v roce 1948. Celá společnost se rázem rozdělila na vítěze, kteří si vybrali „správnou stranu“, a na poražené, kteří přišli o majetky, společenské postavení, svobodu a často i o život. V takových historických okamžicích se zdá, že bezohlednost, nenasytnost a ochota sloužit vítězům jsou tou nejlepší úspěšnou strategií pro společenský vzestup.

Podobně, jako v jiných dobách, však ani tento postoj neznamenal pro některé exponenty nových pořádků trvalý úspěch a potvrzovalo se tu staré české přísloví o „božích mlýnech, které melou pomalu, ale jistě“. Jako příklad zde může sloužit příběh českého šlechtice Jana Daniela Kapra z Kaprštejna, císařského rady a místosudího apelačního soudu, který v roce 1621 jako soudní rada předsedal na straně bělohorských vítězů hrdelnímu procesu s účastníky stavovského povstání a který na Staroměstském náměstí ze soudcovské tribuny chladnokrevně sledoval, jak padají hlavy odsouzených.

Danielu Kaprovi vůbec nevadilo, že byl českou šlechtou nenáviděn zvláště pro bezohledné nákupy zkonfiskovaných majetků trestaných šlechticů. V roce 1622 tak

získal statky Chvaly, Dubeč, Běchovice, Měcholupy a Kyje. Na Malostranském náměstí v Praze koupil zkonfiskovaný rohový dům. Vlastnil také majetky v Dolních Počernicích. Daniel Kapr využil svého postavení k ovlivnění rodičů své budoucí nevěsty a oženil se s mladičkou a krásnou Annou Marií z Greifenfelsu proti její vůli. Vynucený svazek však směřoval pro velký věkový rozdíl mezi těmito partnery k tragickému konci. Anna Marie příliš nedbala o svého letitého muže a užívala si pražského společenského života. Zamilovala se přitom do mladého šlechtice Adama Zapského ze Zap. Adam, ač katolík, se lehkomyšlně přidal ke stavovskému vojsku a po jeho porážce byl potrestán ztrátou majetku. Jeho vsi Dubeč a Kyje patřily ke konfiskátům, které levně získal Daniel Kapr.

Anně Marii proto nedalo mnoho práce přemluvit svého milence k úkladné vraždě manžela. Adam Zapský si spolu se svým sluhou počíhal 3. listopadu 1625 mezi Hrdlořezy a Dolními Počernicemi na Daniela Kapra, kterého jeho manželka lstivě vylákala k cestě na jeho počernický statek. Při přepadení byli rychle zabiti jak Jan Daniel Kapr z Kaprštejna spolu s jedním ze svých knechtů, tak i Adamův sluha. Druhý sluha z Kaprova doprovodu, který se také stal obětí přepadení, však nezemřel na místě, ale ještě před tím, než podlehl svým zraněním, označil Adama Zapského ze Zap jako vraha. Na základě jeho svědectví byl Adam Zapský zatčen spolu se svou milenkou a oba se na mučidlech přiznali ke svým zločinům. Jejich život pak v roce 1626 ukončil popravčí meč kata.

Bohdan Kaňák